АДАМ УКУКТАРЫНЫН ЖАЛПЫ ДЕКЛАРАЦИ СЫ

Би иккен Улутта Уюмунун Башкы Ассамбле сында 1948-жылдын 10-декаб ында кабыл алынган.

ПРЕАМБУЛА

Адамзат ү й-бү лө сү нү н ба дык мү чө лө ү нө таандык болгон жого ку беделди жа на ала дын би дей жана ажы агыс укукта ын таануу киндиктин, адилеттү ү лү ктү н жана жалпы тынчтыктын негизи болуп санала ту гандыгын ске алуу менен; жана

адам укукта ын тиба га албоо жана жек кө ү ү адамзатынын абийи ин козгогон ж ы ткычтык актыла га алып келгендигин жана адамда сө з киндиги менен ынаны мга болгон, ч не седен ко кпогон жана ч не сеге муктаж болбогон дү йнө нү тү зү ү адамда дын ң жого ку умтулуусу ката ыжа ы лангандыгын ске алуу менен; жана

адам акы кы а га ката ы зомбулукка жана зү ү гө ка шы кө тө ү лү ү гө а гасыз б лбошун камсыз кылуу максатында адам укукта ы мыйзамдын кү чү менен ко голууг а тийиш кендигин ске алуу менен; жана

лде дин о тосундагы достук мамилеле ди ө нү ктү ү ү гө кө мө ктө шү ү за ыл ке ндигин ске алуу менен; жана

Би иккен Улутта дын лде и Уставда адамда дын негизги укукта ына, адам инсаны нын беделине жана ба кына, кекте менен а лда дын тең укуктуулугуна ишенгенд икте ин ы асташкандыкта ын жана толук киндикке чыгуу менен ката социалдык п ог есске жана ту муш ша тты жакшы тууга кө мө ктө шү ү нү чечишкендигин ск е алуу менен; жана

Би иккен Улутта Уюму менен кызматташууда мү чө -мамлекетте адам укукта ы м енен негизги киндикте ди жалпы у маттоого жана салым кошууга милдеттенгенд игин ске алуу менен; жана

ушул укукта дын жана киндикте дин мү нө зү н жалпы тү шү нү ү ушул милдеттен меле ди толук атка уу ү чү н зо мааниге кендигин ске алуу менен,

Гене алдык Ассамбле

адам укукта ынын ушул Жалпы Декла аци сын а би адам жана коомдун а би о г аны ушул Декла аци ны дайыма ске алып, ага туу жана билим бе ү ү жолу менен у шул укукта ды жана киндикте ди у маттоого жана улуттук жана л а алык п ог е ссивдү ү иш-ча ала а кылуу Уюмга мү чө болгон мамлекетте дин лде инин а асын да, ошондой ле ала дын ю исдикци сында ту ган аймактын лде инин а асында ала дын жалпы жана толук таанылышын жана ишке ашы ылышын камсыз кылууга кө м ө ктө шү ү гө умтулуу ү чү н ба дык лде менен мамлекетте атка ууга далалаттану уга тийиш болгон милдет ката ы жа ы лайт.

1-стать

Ба дык адамда ө з беделинде жана укукта ында кин жана тең укуктуу болуп жа а лат. Ала дын аң -сезими менен абийи и ба жана би и-би ине би тууғандык мамиле кылууга тийиш.

2-стать

А би адам асасына, те исинин тү сү нө , жынысына, тилине, динине, са сий же ба шка ынанымда ына, улуттук же социалдык негизине, мү лкү нө , тек-жайына же баш ка абалынын айы мачылыкта ына ка абастан, ушул Декла аци а кылуу жа ы ланг ан ба дык укукта менен киндикте ге болууга тийиш.

Андан тышка ы, адам жашаган аймактын кө з ка анды местигине, кө зө мө лгө алын гандыгына, ө зү н-ө зү башка багандыгына же гемендигиндеги кандайды -би чектө ө лө гө ка абастан ал ө лкө нү н же аймактын са сий, укуктук же л а алык статусун ун негизинде ч кандай айы мачылыкта болууга тийиш мес.

3-стать

А би адам жашоого, киндикке жана жеке кол тийбестикке укуктуу.

4-стать

Эч ким кулчулукта же ксиз абалда болууга тийиш мес; кулчулук менен кул сатууч улуктун ба дык тү лө ү нө тыюу салынат.

5-стать

Эч ким кыйноол о го же ы айымсыз, адамке чиликсиз же анын беделин тү шү ү ү ч ү мамилеге жана жазалоого дууша болбоого тийиш.

6-стать

Кайсы гана же де болбосун а би адам ө зү нү н укукка субъект кендигинин таан ылышына укуктуу.

7-стать

Ба дык адамда мыйзам алдында тең жана ч кандай айы малоосуз мыйзам та абын ан би дей ко голууга укуктуу. Ба дык адамда ушул Декла аци ны бузган диск ими наци лоонун ба дык тү лө ү нө н жана мындай диск иминаци лоого чакы ган ба д ык туку уула дан би дей ко голууга укуктуу.

8-стать

А би адам, ага конституци жана мыйзам та абынан бе илген негизги укукта ы бу зулган учу ла да компетентү ү улуттук сотто та абынан укукта ын толук калыбын а келти ү ү укугуна .

9-стать

Эч ким нбаштык менен камакка алынууга, ка малууга же куугунтукталууга тийиш мес.

10-стать

А би адам ө з укукта ы менен милдеттенмеле ин аныктоо ү чү н жана ага коюлган кылмыш жоопке чилигинин негиздү ү лү гү н аныктоо ү чү н толук тең диктин негиз инде анын иши маалымдуу тү дө жана кө з ка анды мес жана калыс сот та абынан жана адилеттү ү лү ктү н ба дык талапта ын сактоо менен ка алышына жетишү ү гө укуктуу.

11-стать

1. Кылмыш жасады деп кү нө ө лө нгө н а би адам анын кү нө ө сү мыйзамдуу та ти пте соттук маалымдуу те ишти ү ү жолу менен белгиленмейинче кү нө ө сү з деп се птелү ү гө укуктуу, муну менен би ге ага ко гонуу ү чү н ба дык мү мкү нчү лү ктө камсыз кылынат.

2. Кандайды -би кылмыш жасалган учу да ал улуттук мыйзамда же л а алык укук боюнча кылмыш иши болуп саналбаган ба дык кылмыштык а акетте ди жасагандыг ы же а акетсиздиги ү чү н ч ким жазаланууга тийиш мес. Кылмыш жасалган кезде колдонулушу мү мкү н болгондон дагы оо жаза колдонулушу мү мкү н мес.

12-стать

Эч ким анын жеке жана ү й-бү лө лү к ту мушуна нбаштык менен кийлигишү ү гө , анын ту ак жайынын кол тийбестигине, анын кат-каба ла ынын жашы уундугуна же анын намысына жана кады -ба кына нбаштык менен кол салууга дууша болушу м ү мкү н мес. А би адам мындай кийлигишү ү дө н же ушундай кол салуудан мыйза м та абынан ко голууга укуктуу.

13-стать

1. А би адам а би мамлекеттин чегинде н- кин жү ү ү гө жана ө зү нө жашай ту ган же тандап алууга укуктуу.

2. А би адам ө з ө лкө сү н кошуп алганда, ба дык ө лкө дө н чыгып кетү ү гө , жана ө з ө лкө сү нө кайтып келү ү гө укуктуу.

14-стать

1. А би адам куугунтукка алынганда башка ө лкө лө дө н баш калкалоо издө ө гө жа на аны пайдаланууга укуктуу.

2. Бул укук чындыгында са сий мес кылмыш же Би иккен Улутта Уюмунун максат та ы менен п инципте ине ка ама-ка шы келген иш кылгандыгы ү чү н куугунтукта лган учу да пайдаланылышы мү мкү н мес.

15-стать

1. А би адам г аждандык алууга укуктуу.

2. Эч ким ө з г аждандыгынан же ө з г аждандыгын ө згө тү ү укугунан нбаштык менен ажы атылбайт.

16-стать

1. Бойго жеткен кекте жана а лда асалык, улуттук же диндик белгиле и боюнч а ч кандай чектө ө лө сү з никеге ту уп жана ү й-бү лө кү тү ү гө укуктуу. Ала нике ге ту ганда, никеде болгон учу да жана аны бузуу учу унда би дей укукта га .

2. Никеге ту уп жаткан ки та аптын тең кин жана толук макулдугу менен гана ни ке тү зү лү шү мү мкү н.

3. Ү й-бү лө коомдун табигый жана негизги уюткусу болуп саналат жана коом менен мамлекет та абынан ко голууга укуктуу.

17-стать

1. А би адам жеке ө зү , ошондой ле башка би ө ө лө менен би ге мү лккө болу уга укуктуу.

2. Эч ким ө з мү лкү нө н нбаштык менен ажы атылууга тийиш мес.

3. Ата- неле ө здө ү нү н жаш балда ына билим бе ү ү жолун тан дап алууда негизг и укукка .

18-стать

А би адам ой, ыйман, дин киндикте ине укуктуу; бул укук ө з динин же ынанымы н кинче ө згө тү ү нү жана жеке ө зү , ошондой ле башкала менен би ге каалага н динин тутуу же ынануу киндигин л менен би ге же жеке ө зү нчө динди ү й ө нү ү нү , кудайга сыйынууну жана диндик жө ө лгө лү ү ы асымда ды атка ууну камты йт.

19-стать

А би адам ынанымда болуу киндигине жана аны кин билди ү ү укугуна ; бул укук ө з ынанымында тоскоолсуз бекем ту ууну жана мамлекеттик чек а ала га ка абастан маалыматты жана иде ла ды кандай гана болбосун ка ажатта менен издө ө, кабыл алуу жана та атуу киндигин камтыйт.

20-стать

1. А би адам тынч чогулушта менен ассоциаци ла киндигине укуктуу.

2. Эч ким мажбу лоо менен кандайды -би асссоциаци га ки ү ү гө тийиш мес.

21-стать

1. А би адам ө з ө лкө сү н тү здө н-тү з же кин тү дө шайланган ө кү лдө а кыл уу башка ууга катышууга укуктуу.

2. А би адам ө з ө лкө сү ндө мамлекеттик кызматка би дей жетишү ү укугуна .

3. Элдин ки ө кмө ттү к бийликтин негизи болууга тийиш; бул к мезгил-мезгили менен ө ткө ү лү п ту ган жана жасалмаланбаган шайлооло дон билину ү гө тийиш, ал шайлооло жалпы жана би дей шайлоо укукта ы болгондо, жашы уун добуш бе ү

ү жолу менен же добуш бе ү ү нү н кindигин камсыз кылган башка а кандай фо мала ы а кылуу жү гү зү лү ү гө тийиш.

22-стать

Коомдун мү чө сү ката ы а би адам социалдык жактан камсыз болууга жана ө зү нү н кады -ба кын сактоо жана инсандыгынын кин ө нү гү шү ү чү н за ыл болгон ко номикалык, социалдык жана маданий та макта дагы укукта га улуттук кү ч-а акетт е менен л а алык кызматташтыкта а кылуу жана а би мамлекеттин ст укту ас ы менен есу ста ына ылайык болууга укуктуу.

23-стать

1. А би адам мгектенү ү гө , ишти кин таң дап алууга, мгектин адилеттү ү жана ылайыктуу ша тта ына болууга жана жумушсуздуктан ко голууга укуктуу.

2. А би адам кандайды -би кемсинтү ү лө сү з би дей мгек ү чү н би дей акы ал ууга укуктуу.

3. А би иштеген адам анын ө зү жана ү й-бү лө сү ү чү н адамдын татыктуу жашоосу н камсыз кыла ту ган адилеттү ү жана канааттанды аа лык, ошондой ле за ыл болг ондо, социалдык камсыз кылуунун башка ка ажатта ы менен толуктала ту ган акы а лууга укуктуу.

4. А би адам кесипчилик союзда ды тү зү ү гө жана ө з таламда ын ко гоо ү чү н ке сипчилик союзда га ки ү ү гө укуктуу.

24-стать

А би адам с алууга жана бош убакытка болууга укуктуу, анын ичине жумуш кү нү н акылга сы лык чектө ө жана акы тө лө нү ү чү мезгил-мезгили менен отпуск ал уу укугу ки ет.

25-стать

1. А би адам тамак-ашты, кийим-кечени, ту ак жайды, медициналык тейлө ө нү жан а за ыл социалдык жактан тейлө ө нү кошуп алганда ө зү нү н жана ү й-бү лө сү нү н д ен соолугу менен жы галчылыгын камсыз кылуу ү чү н за ыл болгон ту муштук деңг лге укуктуу жана жумушсуз болуп калганда, оо уп, майып болуп, жеси калганда, ка ыганда же ө зү нө байланыштуу болбогон себепте менен жан сактоо ка ажатта ынан ай ылганда камсыз болууга укуктуу.

2. Энелик жана балалык ө згө чө камко дук кө ү ү гө жана жа дам алууга укук бе е. Никеден же никесиз тө ө лгө н ба дык балда би дей социалдык ко гоодон пайдала нууга тийиш.

26-стать

1. А би адам билим алууга укуктуу. Билим бе ү ү , жок дегенде башталгыч жана жа лпы билим алуу акысыз болууга тийиш. Башталгыч билим бе ү ү милдеттү ү болууга тийиш. Техникалык жана кесиптик билим жалпыга жеткиликтү ү болууга тийиш жан а жого ку билим да а би адамдын жө ндө мдү ү лү ктө ү нү н негизинде ба дык ү ч

ү н би дей жеткиликтү ү болууга тийиш.

2. Билим алуу адам инсанын толук ө нү ктү ү ү гө жана адам укукта ы менен негизг и киндикте ин у маттоону а тты ууга багытталууга тийиш. Билим алуу ба дык л де дин, асалык жана диндик топто дун о тосунда ө з а а тү шү нү шү ү гө , сабы ду улукка жана достукка кө мө ктө шү ү гө жана тынчтыкты сактап ту уу боюнча Би ик кен Улутта Уюмунун ишме дигине кө мө ктө шү ү гө тийиш.

27-стать

1. А би адам коомдун маданий ту мушуна кин катышууга, кө кө м ө нө дө н ы а кат алууга, илимий п ог есске катышууга жана анын жы галчылыкта ынан пайдала нууга укуктуу.

2. А би адам авто у болуп септелген илимий, адабий же кө кө м мгекте дин нат ыйжала ы болуп саналган анын мо алдык жана мате иалдык таламда ынын ко голу шуна укуктуу.

28-стать

А би адам ушул Декла аци да айтылган укукта менен киндикте толук ишке аш ышы мү мкү н болгон социалдык жана л а алык та типке укуктуу.

29-стать

1. А би адам ө зү нү н инсанынын кин жана толук ө нү гү шү мү мкү н болгон коо мдун алдында милдеттү ү .

2. Ө з укукта ы менен киндикте ин иш жү зү нө ашы ууда а би адам башкала ды н укукта ы менен киндикте ин тийиштү ү тү дө таанууну жана у маттоону камсы з кылуу жана демок ати лык коомдо мо алдын, коомдук та типтин жана жалпы жы галчылыктын адилеттү ү талапта ын канааттанды уу максатында гана мыйзам та а бынан белгиленген чектө ө лө гө гана дууша болушу мү мкү н.

3. Бул укукта менен киндикте ди иш жү зү нө ашы уу Би иккен Улутта Уюмуну н максатта ына жана п инципте ине ч кандай ка ама-ка шы келү ү гө тийиш мес.

30-стать

Ушул Декла аци дагы ч би не се кайсы-би мамлекетке, адамда дын тобуна же ай ым адамда га ушул Декла аци да ба ндалган укукта ды жана киндикте ди жок к ылууга багытталган кандайды -би иште ди жү гү зү ү гө же а акетте ди жасоого у кук бе ү ү ката ы тү шү ндү ү лбө шү ке ек.